

Význam statistické služby pro regionální politiku

Institut krajského zřízení má v českých zemích dlouholetou tradici. Již v období 1. republiky se uplatňovalo zemské zřízení, v němž byla posílena úloha a postavení okresů. Ke krajskému zřízení se Československo vrátilo **v roce 1949 vyhlášením krajů** jako hlavních územně-správních jednotek s dalším členěním na okresy a obce.

Deklarovaným cílem krajské samosprávy je zabezpečit hospodářský sociální a kulturní rozvoj kraje.

V roce 1960 byla tato struktura výrazně redukována snížením počtu krajů za souběžného zvětšení území nově vymezených krajů. Celkem tak bylo v českých zemích vymezeno sedm velkých krajů a území hlavního města Prahy. Zároveň bylo provedeno sloučení původních malých okresů, vyme-

zených v období 1. republiky na nové velké, jichž bylo v českých zemích 76.

Názorové střety po roce 1990

Po zásadních politických a hospodářských změnách v roce 1989 by-

ly kraje k 1. 7. 1990 zrušeny s odůvodněním, že jde o nepotřebný článek úzce spojený s předchozím administrativně-direktivním systémem řízení. Tím vzniklo vakuum mezi centrem, centrálními orgány řízení a rozsáhlou heterogenní sítí okresních a obecních orgánů. Toto vakuum bylo následně a provizorně řešeno vytvářením různých detašovaných orgánů, expozitur a pracovišť s regionální působností.

Odpůrci krajů argumentovali jejich spornou úlohou a finanční náročností jejich činnosti. Příznivci obnovení krajského zřízení zdůrazňovali nutnost decentralizace

státní správy a posilování demokratických samosprávných prvků řízení jako podmínky pro účinné řešení regionálních problémů. Silnou podporu měly tyto názory při postupném poznávání podmínek fungování států v Evropském hospodářském společenství (dnešní Evropské unii), v nichž je systém územně-správního členění států a výkon aktivní regionální politiky na podstatně vyšší úrovni.

Za konsenzuální výsledek těchto diskusí lze pak označit znění článku 100 Ústavy ČR (zákon č. 1/93 Sb.), který pod termínem „vyšší územní samosprávné celky“ počítá s obnovením krajů. To pak

Úloha krajů

Spočívá ve dvou formách veřejné správy:

1. územní samospráva prováděna volenými orgány v krajských volbách (zastupitelstvo kraje, rada kraje), tzv. **samostatná působnost**,
2. státní správa, tzv. **přenesená působnost**.

bylo precizováno až v roce 1997 ústavním zákonem č. 347/1997 Sb. a po krajských volbách realizováno k 1. 1. 2000. Krajské zřízení bylo přitom obnoveno v podstatě v organizační struktuře krajů z roku 1949, pochopitelně se značně odlišnou funkcí a obsahovou náplní jejich činnosti.

Kompetence a činnost krajů

V současné době probíhá již třetí funkční období a po krajských volbách v roce 2012 vstoupí kraje do čtvrtého období. Jejich pozice ještě posílila vstupem České republiky do Evropské unie.

Deklarovaným cílem krajské samosprávy je zabezpečit hospodářský, sociální a kulturní rozvoj kraje, ochranu životního prostředí a uspokojování potřeb občanů. Zastupitelstvo a rada vydávají v rámci samostatné působnosti závazné vyhlášky, rozhodnutí a stanovis-

ka a kontrolují jejich plnění. Mají rovněž iniciativní působnost i v legislativní oblasti. Krajský úřad plní významné úkoly v přenesené působnosti v územně-plánovací agendě, v ochraně životního prostředí, ve správě a rozvoji školských, zdravotnických, sociálních a kulturních zařízení na území kraje.

Uvedené tendence více než dosud vyžadují vybrat ex ante z možných variant technického řešení určitého problému variantu s nejpříznivějšími parametry ekonomické efektivity. Pro projekty, které zasahují, resp. ovlivňují, katastrofy více obcí, připravil Český statistický úřad na základě Stavebního zákona č. 183/2006 Sb. a k němu vydané vyhlášky 500/2006 Sb. tabulky (s nastavitelnými parametry) s údaji o všech obcích ČR a městských částech Prahy. Tyto tabulky nazvané „Územně analytické podklady kraje – podklad pro rozbor udržitelného rozvoje území“ byly

Statistické analýzy dokazují, že se **nerovnosti mezi regiony** prohlubují.

zveřejněny na internetu a obsahují poslední dostupné údaje o jevech a skutečnostech v katastrofu dané obce.

Prohloubení nerovností mezi regiony

Zahraniční poznatky a zkušenosti z aplikace regionální politiky utvrzují o nezbytnosti regionálních přístupů při hodnocení a prognózování sociálně-ekonomických jevů a procesů v regionech. Je možné postupně přenášet do našich podmínek a využívat těch zkušeností, nástrojů, legislativních, organizačních a institucionálních opatření, které se v zemích Evropské unie již osvědčily.

Empirické statistické analýzy však dokazují, že v současné době dochází spíše k prohloubení než k vyrovnání řadových nerovností mezi regiony. Je tomu tak zejména ve třech důležitých sférách: v zaměstnanosti, resp. v míře nezaměstnanosti, v příjmech obyvatel a v ekologických podmínkách a jejich narušení ekonomickou činností.

To jsou ukazatelé, které se ve svých důsledcích výrazně promítají do politického a sociálního vývoje společnosti. Jde o ukaza-

tele, které jsou příčinou napětí a konfliktů v oblastech problémových na jedné straně a relativní spokojenosti občanů, sociálního smíru a „atraktivitu“ určitých regionů na straně druhé. To v žádném případě nevyřeší tržní mechanismus, ale pouze aktivní regionální politika prováděná jak na vládní úrovni, tak politickými a správními regionálními orgány.

Cílem regionálních politik všech zemí by mělo být „problémové“ regiony regulovat tak, aby byly zmírněny regionální rozdíly v míře nezaměstnanosti. Vymezení problémových regionů se provádí na bázi statistických údajů a informací, je časově omezeno a pravidelně vyhodnocováno, případně novelizováno na základě změn skutečností. Problémové regiony jsou pak do určité míry zvýhodněny oproti „zbytku státu“, přičemž nejde vždy jen o finanční formu. Tyto mechanismy a nástroje regionální pomoci se postupně vyvíjejí, zdokonalují a modifikují.

Řešení disparit v regionech

je téměř vždy, ve větší či menší míře, podmíněno realizací investiční výstavby. **Příprava a realizace investiční výstavby ve veřejném sektoru** je nyní a v dohledné budoucnosti bude determinována dvěma protichůdnými tendencemi:

1. **krize se projevuje tlakem na snížení** (absolutní i relativní) výdajů z veřejných rozpočtů, provozního i investičního charakteru,
2. **růstem požadavků** reprezentací územních samospráv a podnikatelských komor na realizaci infrastrukturálních a environmentálních investic, jako jsou např. investice do dopravní, energetické a komunikační infrastruktury, čištění odpadních vod a řízených skládek, odstraňování ekologických zátěží, divokých skládek atp.

Kraje a regionální politika

Regionální politika je obecně chápána jako soubor opatření a nástrojů, pomocí kterých má dojít ke zmírnění nebo odstranění rozdílů v sociálně-ekonomickém rozvoji regionů, ke zmírnění tzv. regionálních disparit. Mezikrajové disparity jsou průběžně sledovány v rámci Českého statistického úřadu a s výsledky je seznamována vládní administrativa i veřejnost – http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regiony_mesta_obce_souhrn.

Jaroslav Zahálka
Miroslav Farský
Univerzita J. E. Purkyně
v Ústí nad Labem